

משנה ב

תִּינוּקוֹת שְׂטִמְנוּ בשדה או בגינה תְּאֵנִים בערב שבת לְשֶׁבֶת, וְשָׂחוּ לְעֵשְׂרֵן מערב שבת - לֹא יֵאָכְלוּ מהם אכילת עראי לא בשבת ואף לא לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת עַד שְׁיַעֲשֻׂרוּ שהשבת קובעת למעשר¹⁸.

כְּלָבֶלֶת - סל פירות של שֶׁבֶת ורוצה לאכול ממנו אכילת עראי קודם כניסת שבת, בֵּית שְׂמַאי פּוֹטְרִין מלעשר, כי השבת עצמה קובעת למעשר, אך בערב שבת, אף שייחדו את הפירות לשבת, מותר לאכול מהפירות עראי. וּבֵית הַלֵּל מוֹחִיבִין לעשרם מיד, שהואיל וייחד את הפירות לשבת - הוקבעו למעשר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִף הַלּוֹקֵט אֶת הפירות ונותנם בתוך הַכְּלָבֶלֶת לְחִבְרוֹ, לֹא יֵאָכְל מכלכלה זו אפילו אכילת עראי עַד שְׁיַעֲשֻׂרוּ אפילו אם עדיין לא שלחה, שהואיל וייחדה לשלחה לחברו, הוא מקפיד עליה כמו כלכלת שבת:

משנה ג

הַנוֹטֵל זֵיתִים לאכילת עראי מִן הַמַּעֲטָן - כלי ששמים שם זיתים כדי שיתרככו - טוֹבֵל אֶחָד אֶחָד בְּמִלְחָה וְאוֹכֵל ללא מעשר, כי אכילת עראי היא, ואין מליחה זו קובעת למעשר. אבל אִם מָלַח זיתים אחדים וְנָתַן לְפָנָיו - חֵיֵב לעשר, שהואיל ויש כאן צירוף הוקבעו למעשר על ידי המליחה. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר: אם האדם טמא והוא נוטל זיתים מִן הַמַּעֲטָן הַטְּהוֹר - חֵיֵב במעשרות, שכן אינו יכול להחזיר את המותר למעטן,

ר' עובדיה מברטנורא הוזה ליה כמקפה בכור קטן וחייב: ב תינוקות שטמנו תאנים. בשדה, דאי בבית, בלא שבת בית קובעת. ונקט תינוקות לאשמועינן דיש להם מחשבה הניכרת מתוך מעשיהם: לא יאכלו למוצ"ש. דכיון שקבעתן שבת למעשר אסורים לעולם עד שיתעשרו: כלכלת שבת. כלכלה מלאה פירות שיחדה לשבת: וב"ה מחייבין. במעשר מיד אפילו קודם השבת, דכיון שיחדה לשבת הוקבעה מיד: לשלוח לחבירו. נטבל מיד ולא יאכל עראי עד שיעשר. ואפי' לא שלחה, לפי שכיון שיחדה לשלחה הוא מקפיד עליה כמו בכלכלת שבת. ואין הלכה כר"י: ג המעטן. מקום שצוברין שם הזיתים כדי שיתרככו ויהיו ראויות להוציא שמנן: טובל אחד אחד במלח. שאין קובע אלא במלח וצירוף שתיים, הלכך אם מלח ונתן לפניו חייב: מן המעטן הטהור חייב. וכגון שהאדם הנוטלן טמא, שאי אפשר לו להחזיר את המותר שכבר נטמאו כל אותן שנטל בידו:

ביאורים והרחבות

18. בגמרא ביצה (לד, ב) למדין שפירות שייחדם לשבת - הוקבעו לחיוב מעשר, הואיל ואכילה בשבת חשובה היא, ונחשבת כאכילת קבע, ולכן שוב אסור לאכול מהם אפילו אכילת עראי. שאל רבא מרב נחמן, שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו, מי אמרינן כיון דכתיב: "וקראת לשבת עונג" קבעה (שבת למעשר) ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה, בדבר שלא נגמרה מלאכתו לא קבעה? אמר ליה: שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו, בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו.

לרפואת דבורה בת תרצה שושנה

מעשרות - פרק רביעי

משנת רפאל - שכג

שהרי נטמאו הזיתים שנטל, לכן מצטרף כל מה שנתן לפניו, והמליחה קובעת למעשר, וּמִן המעטן הַטָּמֵא - פֶּטוּר מלעשר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחֻזָּר למעטן אֶת הַמּוֹתָר - הזיתים שנשארו ואינו אוכלם, ולכן אין כאן צירוף, ואין המליחה קובעתם למעשר:

משנה ד

שׁוֹתִים יֵין עַל הַגַּת באופן שהכניס ראשו ורובו לגת, בֵּין עַל הַחֲמִין, בֵּין עַל הַצּוּגָן - בין אם מזג את היין במים חמים ובין אם מזג אותם במים קרים, וּפֶטוּר מלעשר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר שהואיל והוא שותה על הגת, זו שתיית עראי. אבל השתייה חוץ לגת נחשבת שתיית קבע וחייב לעשר. רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק מְחַיֵּב אף את השותה על הגת, גזירה שמא יוציא בכלי יין מן הגת וישתה מחוץ לגת. וְחֲכָמִים אֹמְרִים: עַל יֵין הַמְזוּג עִם הַחֲמִין חַיֵּב לעשר, שכן אינו יכול להחזיר את המותר שמא יקלקל את היין, לפיכך הוקבעו למעשר על ידי המזיגה, וְעַל הַצּוּגָן - יֵין שֶׁמְזַגוּ בְּמִים קָרִים פֶּטוּר שכן יכול להחזיר את המותר, ושתייתו שתיית עראי:

משנה ה

הַמְּקַלֵּף גִּרְגָרִי שְׁעוֹרִים היינו מסיר את קליפתם העליונה, בכדי לאוכלם חיים קלופים, מְקַלֵּף אֶת אֶת וְאוֹכֵל מהם ללא מעשר, שהרי זו אכילת

עראי. וְאִם קָלַף כְּמֵה גִּרְגָרִים וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ - חַיֵּב במעשר, שהואיל ויש כאן צירוף הרי זו אכילת קבע, ואסורה אפילו קודם גמר מלאכה¹⁹.

הַמּוֹלֵל - ממערך מְלִילוֹת שֶׁל חֲטִיִּם להסיר מהן את המוץ, ונותרה לו תערובת של גרגרים ומוץ, מְנַפֵּה - מנער אותן מִיָּד לְיָד כדי שיפול המוץ וְאוֹכֵל הגרעינים ופטור מן המעשר, שאכילת עראי היא. וְאִם נָפֵה וְנָתַן לְתוֹךְ חֵיקוֹ - בשולי

ר' עובדיה מברטנורא
מן הטמא פטור. שכיון שהמעטן כולו טמא [והאדם] הנוטלן טמא הרי הוא מחזיר את הנותר: ד שותין על הגת, וכגון שהכניס שם ראשו ורובו, דליכא למגור שמא יביא הכלי אליו וישתה חוץ לגת, דחוץ לגת הוי קבע ואסור לשתות: בין על החמין. בין שמוג היין בחמין, בין שמוגו בצונן: ר"א ב"ר צדוק מחזיב. דגור שמא יוציא מן היין חוץ לגת: על החמין חייב. שהוא קובע, לפי שאינו יכול להחזיר המותר שיקלקל היין שבגת, אבל מוג בצונן פטור שיכול להחזיר המותר. והלכה כחכמים: ה המקלף. מסיר קליפתן: מקלף אחת אחת. שעורה אחת. ודוקא כשאינו סמוך לגורן אבל אם היה סמוך לגורן אפילו קילף יותר פטור, מפני שהוא מחזיר את המותר: המולל מלילות. המהבהב שבולין באור וממעכן בידו להסיר הפסולת: מנפה. להפריח המוץ: מיד ליד. מנערן מידו אחת לידו האחרת:

ביאורים והרחבות

19. גרסינו בגמרא ביצה (יג, ב) אמר רבי אלעזר: וכן לשבת. פירוש: לשיטת רבי אלעזר, המקלף גרגרים אחד אחד לאכול אינו בכלל איסור מפרק שהוא תולדה של מלאכת דש. אבל אם קילף כמה גרגרים יחד וקיבצם בידו, זו דרכה של מלאכת מפרק, וחייב חטאת על חילול שבת.